

Forfatter: Aakjær, Jeppe

Titel: TO OM EEN.

Citation: Aakjær, Jeppe: "TO OM EEN.", i Aakjær, Jeppe: *Bondens Søn ; Vadmelsfolk ; Vredens Børn. - 1919*, Gyldendal, 1918-19, s. 345. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-aakjaer06val-shoot-workid91320.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: *Bondens Søn ; Vadmelsfolk ; Vredens Børn. - 1919*

TO OM EEN. (1901).

Søren Kusk var, hvad man blandt Bønder kalder for en Brølstodder.

Hvor han slap ind, rysted Loft og Vægge af Raab og Banden. Han havde den Vane, naar han sad for Bordenden, at kaste sig frem og tilbage med hastige Ryk; snart skød han Overkroppen langt ind over Bordbladet, mod den, han talte til, snart rejste han sig halvt op i Sædet og huggede Næven i Skiven, saa Ølpotten dansed, alt imens han stritted Spytklatter i Favnevis ud over Gulvfjælene.

Saadan var nu engang Søren Kusk, og derved var intet at rette.

Men han var ogsaa noget mere, som det var vanskeligere at faa Øje paa.

Det kunde hænde, at han paa fremmede Steder vilde vise sig indsmigrende mod et Barn, der var kommet i hans Nærhed; men han havde aldrig saa snart tiltalt det med sit staaende Udbrud: "Kukkuk, du bitte!" - før Ungen for tudende hen i den fjerneste Krog af Stuen, mens Søren Kusk under en Skranne, der skulde skjule hans indre Blødning, kasted sig i endnu brattere Rykninger hid og did paa Bænkfjælen.

Ingen, der nøjere kjendte ham, vilde anse ham for en ond Natur, hvor meget han saa larmed. Som adskillige stærke Folk havde han let til at græde; men Graaden var hos ham Grundvand og ikke den let bortdunstende Ting, der bare staar og skjørner Overfladen.

Han kjendte ikke Sygdom og kunde byde sit Hestehelbred alt. Derfor larmed han. Det var den raa Kraft, 346 der brølte ud af ham. Som en Tyr morer sig med at skrabe i Jorden og sende det ene Muldkast eiter det andet op over sin Ryg, saadan mored det Søren at sætte sine Staalknoer saa dybt i en Nabos sandskurede Fyrrebord, at der kunde henpeges til det gennem Tiderne.

Han færdedes meget ude i Handel og Tummel, foruden at han flittigt dyrkede sin Slægtsarv, en taalelig stor Hedegaard med jævn Velstand ude og inde.

Fra den Tid, han havde været Dragon, havde han bevaret Lysten til at ride, saa at han i Modsætning til de andre Bønder næsten altid saas paa Hesteryg. Han havde et sort Øg, som han kaldte Mette; det var den værste Durkløber i det hele Herred; hvinsk var hun og gal for Stjærten og for intet fremmed Menneske til at regjere med; men overfor Søren var hun from som et nyslikket Aalam, endda han hyppigst ikke brugte andre Sporer end de blotte Stunthoser, der maatte gjøre det ud for baade Strømper og Ridestøvler.

Til trods for Handelsblodet i sine Aarer var Søren paa Bunden en Idealist. Han sværmed for Skjønhed, især for Kvindeskjønhed. Da han henad de fyrre gifted sig, tog han en fattig, men smuk Pige, der var næsten tyve Aar yngre end han; der var ingen Mangel paa advarende Røster. Men Maren vidste dog nok, hvad hun gjorde, da hun fra en almindelig Stunthosetøs lod sig forfremme til Gaardmandskone tilmed i Søren Kusks nyskinnende og velopbyggede Gaard, og Søren opgjorde sig Sagen paa følgende Maade: "Penge har a nok af, og flere a kan faa. Den ene Rigsdaler ligner den anden, men Maren har ikke hendes Lige hverken langt eller nær!"

Der gik et Par Aar, i hvilken Søren nød sin ægteskabelige Lykke. Og han blev god af det. Alt det buldrende og bryske i hans Natur stemtes ned og hvisked, naar han talte om Konen. Der var knap den Ting, han ikke kunde gjøre, naar hun bad ham om det. Den gamle stive Hawogn med de kluntede blaa og grønne Forskjønelser paa Sider og Bagsmække, som hidtil havde ageret Stadskaret i Kuskegaarden, blev erstattet af en skinnende flot Fjedervogn, i hvilken Søren før med Konen hid og did, hvor hun blot pegte, mens den arrige Mette gik mellem Stængerne og gnistred rasende ud af Øjnene.

347

Sørens Stolthed over sin smukke Erobring grænsed ikke sjældnen til det latterlige. En Dag, han var kommen fra Holstebro, faldt han efter Sædvane ind i en Landevejs-Kro, hvor han tog Plads mellem en Hoben Gjæster, der sad om Øllet ved et afsides Bord. Paa een Gang trak han en nydelig og ganske lille bitte Sko op af Yderlommen og stillede den højtidelig paa Bordet midt mellem Gjæsternes Glas og Flasker.

"Hvad Satan!" udbrød en tyk Lammehandler. "Hvis Barn mon det nu er, du har været ude at købe Faddergave til?"

"Barn!" sa Søren smigret paa den lille Skos Vegne. "Det er endda nogen Aar siden, te den traadte Børnesko, der kan trække *den* paa uden at skjære Ansigter. Men saa vidt a ved, er der ikkuns een Fod til af samm Slav her i Sognet, og den skulde gjerne puttes i den her!" - Med disse Ord satte han med en Skogger dens Mage ved Siden af og saa med et triumferende Blik fra den ene til den anden.

"Det er sgu Sukkertøj!" sa Lammehandleren og vendte de fikse Sko mod Lyset. "Og nu kan a jo ogsaa nok forstaa, hvem Snakken er om. Og en ynde Kvind det er hun misæel, bare du altid kan ha Hævs paa hin, Søren; for - det kan jo ikke nægtes - de er saa lett til Lof saadanne bitte Sko". Lammehandleren klappede Skoen under øllet Smisken.

Bønderne skrannede, saa det sang i Bjælkerne; og Søren lod *sin* hule Latter buldre med, mens han betalte baade sin egen og de andres Fortæring.

Saadan gled endnu et Par Aar i idel Fryd og Gammen; men saa paa een Gang begyndte Søren Kusk at hænge. Han snakked ikke mere saa meget om Maren; skete det endnu af gammel Vane, sluttet han altid sine Lovprisninger med et Suk.

Der maatte være sket et eller andet, og Naboer og Venner kom snart efter, hvad det var.

En tre Fjerdingvej mod Nord laa der en større Hedeplantage, der lededes af en midaldrende Plantør, der ikke blot var en vældig Nimrod for Herren, naar det gjaldt Markens umælende Dyr, men ogsaa havde Ord for at være en af de største Skjortejægere, der i Mands Minde var optraadt der paa Egnen. Hvor Plantør Hestkjærs Navn 348 blev nævnet i et Bondehjem ved Davren eller Middagsmaden, var der næsten altid een Kvindehaand, der fik travlt med at trække det blommede Hovedklæde frem over Kinderne ior at skjule den Rødme, der naturligt opstaa, hvor den saa højtprieste kvindelige Dyd ikke i Bunden bistaas tilstrækkelig af en god Samvittighed.

Da denne Fyrste over de mørke Graner var kommen paa Sporet af Søren Kusks kjønne Maren, helmed han ikke, før han havde spundet sit Jægergarn saa tæt og fast omkring hende, al hun ikke kunde undslippe.

Han begyndte med at søge ind i Gaarden paa sine Jagtture for at bede om en Drik 01, og han endte med at underkjøbe Hjorddrene, for at de kunde bringe ham Ilbud, naar Søren red af Gaarde paa Mette for at tage ud paa Handel eller anden lovlig Mandsidræt.

Til at begynde med havde Maren stillet sig ret afvisende overfor denne harpikslugtende Hankat i den grønne Jakke og med de blanke Støvlekraver. Men efterhaanden som han kom tiere i Gaarde, bragte Smaagaver og udfolded hele en Gavtyvs besnærende Kurmageri, brast den Troskabstraad, der knyttet hende til Husbonden, en Traad, der vel sjælden er bunden af Prima-Twist, men især er udsat for Bristning, der hvor Aldersadskjellen er saa stor som i dette Tilfælde.

Der blev talt meget om Plantørens hyppige Besøg i Kuskegaarden, og Søren maatte stikke mange Skoser til sig for den Ting.

Saadan ved den tredje eller fjerde Sort1) begyndte Finterne at regne ned over ham, mens man kneb Øjet i og bunked hinanden i Siderne.

Ved en saadan Lejlighed kunde Søren sidde hen i stumt Raseri, indtil han rejste sig med et kantet Ryk, smed sine Skillinger paa Bordet og buldred ud af Stuen.

Naar han saa red hjem over Lyngen, var det, som stod der rødt for hans Øjne; og han spejded hen over de maanebelyste Hedebakker, om ikke der skulde være en anden Rytter at skimte, med Retning bort fra den Gaard, som han nu saa tungsindet nærmed sig. Var der noget om, hvad Folk saa skaanselsløst stikled paa, saa var det dog mer end mærkeligt, syntes han, at han aldrig selv * 349 havde opdaget noget mistænkeligt. - Jo, det var sandt: een Gang havde han ved sin natlige Hjemkomst set Skyggen af en Mand paa en Hest, der var forsvunden bag Bakkekammen østenfor Gaarden, og da han var traadt ind i Stuen, var Maren uhjælpelig rød i Tindingerne, og hun var endnu ikke bleven fuldt færdig med at rette op paa den slemt uordnede Familieseng.

"Hvad, reder du først Seng den her Tiddags?" havde han sagt til hende med tilkjæmpet Ro.

"Ja," svared hun afvæbnende; "a har haft saadan en Tandpin', te a snart ikke har vidst af mig selv at sige; a har maattet holde Sengen næsten den hele Dag. - Kan du ikke se, hvor ressen a er i Kinderne?" føjed hun til, den snilde Maren, og vendte sin sprutrøde, buttede Kind op imod ham. Og Søren havde kysset den og sleget den, mens Tvivlen sled i hans Hjærte.

Siden sit Giftermaal havde han ikke drukket noget videre, men nu begyndte han igjen at ta stærkt til Mosten, og han var ligeglad, hvilke Afskum han kom i Lag med. Hans gamle Lyst til at buldre og fortælle pralende Krøniker var ogsaa i Tiltagende. Naar saa en bemærked oppe midt i Sørens allergaleste Pralerier:

"Aa, din sølle Skræjjer! gaa du hellere hjem og se efter, hvordan Maren og Plantøren har det med hinanden!" - saa kunde det hænde, at den forvorpne i næste Øjeblik laa under Bænken med Søren's Krus mellem Øjnene, men det skete tiere, at Søren Kusk tav med et Gjep og lusked ud af Stuen.

En Sommereftermiddag traadte Søren ind ad Døren til Sognets gamle hvidhaarede Præst, der laa og halvdomsed paa en gammeldags Chaiselong, mens han nu og da tog sig et Sug af sin Middagspibe. Søren Kusk kanted sig sidelæns ind ad den hvidmalede Dør, som han yderst forsigtig skød foran sig; det var øjensynligt, at han var stærkt benovet; hans Blik var stift heftet paa Præsten, hvis ærværdige Hoved var indhyllet i en blaa Tobaksrøg, saa det hele for Søren fik en dunkel Lighed med Gudfaderbilledet paa Sognekirkens falmede Altertavle.

"Goddag, Søren Kusk!" sa Præsten og svang yderst forsigtigt de gamle, lasede Morgensko ud over Sofaranden, mens han støtted sig kraftigt til den lange Pibe, som han holdt i Arms Længde ud fra sig.
350

"Kom kun indenfor, min gode!" tilføjede han opmuntrende, han havde faaet Øje paa en aflang sirlig Halmbylt, som Søren under venstre Arm klemte ind til Kroppen. Præsten vidtte, at der i den lige tilstudsede Halm laa en Ørred eller anden Fisk, for under den Form plejede hans Sognebørn altid at fremføre deres smaa Begjæringer.

Søren Kusk fumled sig frem i Stuen; han var iført et Par slovrende Twistes-Ærmer, sølvknappet Vest og Stunthoser, der lod den nøgne Vrist træde frem tilligemed Fodens store flade Negle, der var gulnede i Sol og Vind.

"Naa min gode, hvad er det saa, De har paa Hjærte i Dag?" begyndte Præsten, mens han med Pibespiden pegte paa en tom Stol.

"A er snart noget skalu ved at sige det," sa Søren og satte sig. Hans Øjne flakked uvist fra det ene til det andet, indtil de med usigelig Bekymring hefted sig i Præstens.

"Tal De kun frit til mig, lille Søren! - Til sin Præst kan man komme med alt," lagde han til med Eftertryk. Det var ikke undgaaet hans Opmærksomhed, at det begyndte at bævre om Søren's stubbede Mund.

"Det a vild bed Dem om, det var, te a maatt bliv tagen til Alters," kom det stille fra Søren.

"Til Alters, min gode?" Præsten glemte aldeles at suge paa Piben. "Jeg ved jo, at De var ved Herrens Bord forrige Søndag tilligemed Deres øvrige Husstand."

"Og endda er a ræd for, te det ett kan gjør et klaar", sa Søren og sænkede sit Ansigt ned i Hænderne. Lidt efter pibled Graaden ud mellem hans grove Fingre.

Præsten havde rejst sig. Han gik hen til Søren, hvis tunge Skikkelse rysted under Sindsbevægelsen, og la sin lille hvide Haand paa hans Skulder:
"Hvad er det, der er i Vejen, lille Søren?"

"Aa, det er jo det med Maren!" sa han og løftede igjen Ansigtet lidt fra Hænderne.

"Saa det er ikke blevet bedre endnu," sa Præsten medynksfuldt.

"Aa nej, det er det sjelle samm, - heller langt værre!"

"Ja men gjør De nu ikke Deres stakkels Kone Uret? Husk dog, hvor ung hun var, da hun tog Dem, og hvor god hun jo egentlig var imod Dem de'første Aaringer."

„Ja, a siger ikke en Kjærn om Maren; hun er uden 351 Skyld; men han har forgjort hende, og ham! - ja, ham er det, der skal falde for min Haand!"

Søren havde under disse Ord faaet et frygteligt Udseende. Han sad og bytted om paa Fødderne, saa nu højre, nu venstre Stunthose stod forrest, og hans svære Næve krøb helt ud paa Knæskallen.

"Er det den Slags syndige Tanker, De omgaas med, Søren Kusk?" sa Præsten. "Bed De saa Vorherre om Naade til at tage Deres Vrede fangen! Husk dog de strenge og ubøjelige Ord, at hver den, som udøser Menneskets Blod, ved Mennesket skal hans Blod udøses."

"Jamen, *han* har taget Maren fra mig," stønnede Søren, som aanded han sin egen Dødsdom ud i de Ord.

"Om saa var, Søren Kusk, glem saa dog aldrig de Ord af Herren: Tilgiver eders Fjender!" sa Præsten.

"Tilgi den, der tager ens Kone! Og det en Kone som Maren! . . . Nej, der maa være Mening i det; og saa

meget kan Vorherre ikke forlange af mig; for gjør han det, saa siger a, te saa er han en ..."

"Naa, naa, naa, Søren! Synd ikke i Deres Hjærte eller med Deres Tunge under Indflydelse af deres stakkels forvildede Lidenskab!"

Præsten rykked endnu en Gang frem i hele sin theologiske Bevæbning. Søren sad omsider tavs men tænkte hele Tiden paa, hvorledes han bedst skulde opnaa, hvad han var kommen for.

"A har taget lige en jenle Fisk med mig," sa han omsider oppe midt i Præstens mange Skriftsteder, mens han kapitelfæsted sine Ord ved at pege paa den aflange Halmbylt under sin Arm, "A vild nødig, te vor Faar skulde forsmaa den. Men - som det hedder sig - een Villighed er den anden værd, og derfor beder a vor Faar endnu en Gang: tag mig til Alters, inden a gaar herfra!" Søren saa Præsten bønligt ind i Øjnene.

"Hvor kan De tro, Mand, at Gud lader sig bøje ved Gaver!" svared Præsten, mens han holdt Hænderne afværgende ud mod Fisken. "Den eneste Gave, han tager imod, er et rent Hjærte."

"Da er det, saamari, en god Fisk og ikke som en af de Horker, æ Slytter gaar og tar," sa Søren krænket. "A haar selv fanget den i æ Storeaa, og a vild tykk, te det var Alms nok for Dje Ulejlighed."

352

Det var øjensynligt, at Søren havde knyttet store Forhaabninger til denne Fisk og havde ventet, at dens stumme Mund skulde ha ført hans Sag, naar hans egen Beviskraft svigted.

Men Præsten var ubøjelig, og omsider trak Søren sin ludende Skikkelse med den forsmaaede Fisk under Armen ud ad Døren. Det sidste, man saa af ham inde fra Studereværelset, var de store, solbrændte flade Negle paa det hvidmalede Dørtrin.

Da Præsten lidt efter kom ud i Gangen, opdaged han, at Søren Kusk paa en meget iøjnefaldende Maade havde stillet sin halvovmunde Ørred paa Halen op mod Spisestuedøren. Den enfoldige Bonde næred øjensynlig den Forestilling, at han ved hin Gave til Præsten kunde faa Forsynet til at knibe Øjet i for en eller anden fortvivlet Handling, han stod i Begreb med.

Præsten havde først den Tanke at løbe efter ham, men da han havde løftet lidt paa den skønne Gave, havde pillet ved Halmsvøbet og blottet Fiskens store, spættede Snude, besinded han sig og bar den, sagtmodig i Aanden, ud til sin Kone.

Saa gik Tiden til ud paa Efteraaret. Da hændte det, som i lange Aar beskæftiged den lille Hedeby.

Søren Kusk havde endnu en Gang været ridende til Holstebro; thi efter at Forholdet til Konen var kjølnet, havde han igjen slaaet sig paa Ridningen, mens den ny Fjedervogn fik Lov til at staa i Skuret og ruste. - Han sad just i Skumringen i en lille Hedekro i Hjemmets Nærhed og tømte en halv Kop og talte om ligegyldige Ting; mellem sine Knæ holdt han en frisk Plejlsavl, som han havde kjøbt paa Torvet. Paa een Gang udbryder Kromanden, der havde siddet og gloet ud af Vinduet:
"Ihtho, det var sgu Plantøren der kom flyvend og satte østerpaa! -

Hvor mon den Kaalsen agter sig hen saa silledags?" la han til og skjæved drilsk over til Søren.

En ildendes Rødme skød ud over Sørens Hals og Ansigt. Uden et Ord sprang han til Døren og lod den knalde i efter sig. I et Nu havde han svunget sig paa Ryggen af den sorte Mette. Efter sin Sædvane, naar det skulde gaa rigtig løs, kasted han Overkroppen hen over Øgets Manke og udstødte et langtrukket Brøl, Den sorte skar som selve den Onde hen ad Vejen. Der var ikke gaaet mange Minutter, før Søren havde indhentet Plantøren.

"Aa bi lidt, din bitte Swissi!" raabte Søren Kusk endnu nogle Skridt fra sin Avindsmand. "Det er svært, saa tront du har. A vild gjerne ha Bud med dig!"

Ved disse Tilraab, der kom med usvækket Kraft, da de havde Vinden med sig, for der en stærk Skjælven gennem Plantøren; han var ingenlunde uvidende om de haarde Trusler, som Kuskemanden baade i Ny og Næ havde udstødt imod ham. Han skjæved tilbage, og mod den mørke Nathimmel skimted han en kjæmpestor Rytter med en tilbagetvungen Knippel løftet i Haanden. Alt hans Mod for pludselig ned i Hælene, som han med Voldsomhed klemte ind i Hestens Sider, og nu lagde begge de ridende Damp hen ad Vejen, saa Grus og Smaasten røg ud over Grøftekantten.

Det gik dog snart op for Plantøren, at paa jævn Bund kunde han ikke holde sin Fjende Stangen; men en halv Fjerdingsvej til venstre var der et knoldet Kjær, af og til med Blevver og Bløde; her vilde hans lille behændige Hest have store Fortrin fremfor den langt tungere Kleppert der bagved paa de lange Skanker. Ved et velberegnet Sideryk drejed Plantøren med et rask Spring ud i Lyngen, der omgav Vejen paa begge Sider. Sørens sorte Mær sused som en Tordensky endnu et Stykke hen ad Vejen, før Rytteren under Tøjlestød

og grummelige Eder fik den stoppet. Da han omsider havde faaet Krikken drejet ind i det rigtige Spor, havde Plantøren faaet et stort Forspring.

Nu begyndte et sanseløst Ridt hen over den i Mørke indhyllede Hede. Lyngen var vaad efter en falden Byge. De sejge Rafter slog med smaa Svup ind imod Hestenes Ben; af og til for en lang Gnist op fra en enlig Sten, som Hesteskoen havde strejft i Springet; da Maanen kom frem af en Sky, saa det fra Hesteryggen ud, som om den forfærdet standsed et Øjeblik og stak saa i Rend - som løb den efter Hjælp - ud over Vesthimlen.

Sørens Dyr var langt det stærkeste, men noget udmattet efter den forudgaaende Tur til Kjøbstaden. Alligevel 354 vandt sorte Mette mere og mere ind paa Plantøren. Naar hun syntes at trættes i Springet, kasted Søren sig forover, trak op i Tøjlen og udstødte sit langtrukne: "Haa-aaj!" Saa spruded hendes Øjne, mens de udstrakte Forben syntes at blive længere i Kastet.

Søren holdt stadig sin Slavl løftet i højre Haand. To Gange havde han langet ud efter Plantøren, men kun ramt Hesten over Krydset, saa det smælded, og hver Gang var Dyret styrtet frem med rasende Kraft, hvorved Rytteren var bleven reddet.

Nu var Kjæret, hvortil Plantøren satte sin Lid, kun nogle Hundrede Alen borte.

I Mørket og Angsten havde han dog taget lidt fejl af Retningen og nu sused han ned ad en vild og stejl Bakke, der modstodes af én ligesaa vild og stejl. Søren holdt uvilkaarligt op i Tøjlen, men da det paany begyndte at gaa stærkt opad, saa man Plantørens Hest vakle i Springet, mens den sorte - hidset til Vanvid af sin Styrers vilde Raaben - buldred frem som Jordskjælvet.

"Bed nu dit Fadervor, din Kjæltring, for nu har du set dine bedste Dage!" raabte Søren ude af sig selv og skød Kniplen endnu højere til Vejrs.

"Hold Dem i Rumme, Søren Kusk, eller jeg skyder, den Onde hagle mig!" skreg Plantøren og rev rasende i Bøsseremmen for at slide den løs.

Sørens Slavl var dog nu ikke mere til at standse. Den sused ned og strejfed Plantørens højre Laar, saa det skar. I det samme drøned et Skud. Søren udstødte et Brøl, mens den sorte styrted til Jorden som en Sæk Klid. Hesten vælted to-tre Gange rundt om sin egen Akse og blev liggende ved Bakkens Fod. Plantøren steg øjeblikkelig af. Han hinked efter det voldsomme Slag og mærked Blod i den ene Støvle. Da han naaed hen til den mørke Klump, var Hest og Rytter begge i Færd med at udaande. Plantøren havde holdt paa Øget. Et Par af de store Rævehagl var gennem Dyrets Øje trængte ind i Hjærnen, Søren havde under det voldsomme Fald brækket Ryggen; men hans Slavl laa endnu i Slagstilling mellem hans sam menknugede Fingre.

Plantøren red straks over til Sognefogden og fortalte 355 i alle Enkeltheder, hvorledes det hele var gaaet til. Ved det legale Ligsyn godtgjordes det, at ikke et Hagl havde ramt Søren, og Plantøren frifandtes for enhver Tiltale i Kraft af de humane og guddommelige Love, der vil, at Bedrageren skal leve, mens den bedragne maa holde sig beredt til at dø.